

EURO BÖLGESİ BORÇ KRİZİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİ'NE OLASI YANSIMALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

Cüneyt KILIÇ

Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, c_kilic2006@hotmail.com

Yılmaz BAYAR

Yrd. Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü

ÖZET

ABD konut piyasasında 1997–2006 yılları arasında oluşan spekülasyonun balonun sönmeye başlaması, ilk olarak 2007 yılı sonunda ABD’de eşikaltı krizine neden olmuş, daha sonra küresel finansal piyasalarda yayılarak 2008’in son çeyreğinde küresel finansal krize yol açmıştır. Küresel finansal krize karşı alınan ekonomiyi canlandırma paketleri, bankalar ile özel kesim borçlarının kamulaştırılması ve vergi gelirlerindeki düşüşler, tasarruf açıkları ve rekabetçi olmayan ekonomik yapıları nedeniyle halihazırda cari açığa sahip bazı Euro bölgesi ülkelerinde kamu borcunu artırarak borç krizine yol açmıştır. Borç krizi ilk olarak 2009’da Yunanistan’da ortaya çıkmış, daha sonra 2 yıl içerisinde İrlanda, İspanya, Portekiz ve İtalya’ya yayılarak Euro bölgesi borç krizine dönüşmüştür. Söz konusu krize karşı gerekli önlemler alınmazsa, Euro bölgesi borç krizinin olumsuz etkilerinin artması ve AB ile derin ticaret ilişkisine sahip Türk ekonomisi üzerinde olumsuz sonuçlara yol açması olasıdır.

Çalışmanın amacı ilk olarak Euro bölgesi borç krizinin nedenlerini ve AB tarafından krize karşı alınan önlemleri değerlendirmek, daha sonra Euro bölgesi borç krizinin Türkiye ekonomisi üzerindeki olası olumsuz etkilerini ve bu olası olumsuz etkileri ortadan kaldıracak gerekli önlemleri ortaya koymaktır.

Anahtar Sözcükler: Euro bölgesi, Borç krizi, Türkiye ekonomisi.

Jel Kod: E20, F33, F34.

* Bu makale 17-18 Mayıs 2012 tarihinde Kırklareli’nde yapılan “European Debt Crisis” adlı konferansta sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

Dergiye Gönderilme Tarihi: 11.08.2012

Yayına Kabul Tarihi: 14.11.2012

AN EVALUATION ABOUT THE POSSIBLE REFLECTIONS OF EUROZONE DEBT CRISIS OVER TURKISH ECONOMY

ABSTRACT

Bursting of speculative bubble which occurred in US housing market between 1997–2006 firstly caused sub-prime crisis in US at the end of 2007 and then led to global financial crisis in the last quarter of 2008 by spreading all over the global financial markets. Fiscal stimulus packages, nationalization of banks and private debt to counter global financial crisis and decreases in tax revenues led to debt crisis by increasing sovereign debt in some Eurozone countries which already had current account deficits because of savings gap and non-competitive economic structures. The debt crisis firstly emerged in Greece in 2009 and then became a Eurozone debt crisis by spreading to Ireland, Spain, Portugal and Italy in 2 years. If the necessary measures are not taken to crisis in question, it is possible that the adverse effects of Eurozone debt crisis will increase and lead negative results on Turkish economy which has a deep trade relationship with the EU.

The purpose of this study is firstly to evaluate the causes of Eurozone debt crisis and measures taken against crisis by EU policy makers, and then to search out the possible adverse effects of Eurozone debt crisis on Turkish economy and necessary measures for eliminating possible adverse effects.

Keywords: Eurozone, Debt crisis, Turkish economy.

Jel Code: E20, F33, F34.

Giriş

Tarihsel süreçte özellikle finansal merkezlerde ortaya çıkan finansal kriz dalgasını, borç krizleri izlemiştir (Hilsenrath, 2010). Finansal krizler, dört ölümcül D (economic downturns, revenues down, debt, downgrade) ile ilişkilidir. Bankacılık krizlerini, keskin ekonomik çöküşler ve kamu gelirinde düşmeler izler. Gelirlerin düşmesiyle bütçe açıkları artar, artan bütçe açıkları borca yol açar. Borçların artması da beraberinde kredi derecelendirme kuruluşlarının not düşürmelerini getirir (Reinhart, 2009: 2).

ABD'de 1997–2006 yılları arasında konut piyasasında hızla büyüyen spekülasyon balonunun 2006'nın ikinci yarısında sönmeye başlamasıyla ortaya çıkan eşikaltı krizi, 2008'in ikinci yarısından itibaren bankacılık ve sigortacılık sektörlerini, yatırımları ve ticareti etkileyerek, küresel finansal krize dönüşmüştür. Eylül 2008'den itibaren şok dalgaları ticaret ve finans kanallarından tüm dünyaya yayılmış, kriz hemen hemen tüm ülkeleri etkilemiştir. Küresel finansal krizin en acı safhası (15 Eylül 2008 Lehman Brothers'in çöküşü- 2009 ekonominin yeniden canlanması) kısa sürmüştür. Ancak kredilerin kesilmesi şiddetli kalp krizi gibi, krizin merkezindeki sanayileşmiş ülkelere kalıcı zarar verecek kadar uzun süre sürmüştür (Dadush vd., 2010: 1). Finansal kuruluşların bilançolarını desteklemek amacıyla likit yatırımlarını geri çekmeleriyle, gelişmekte olan ve gelişen ekonomilerde önemli oranda sermaye çıkışı olmuştur. Küresel ihracat hacmi Nisan 2008- Ocak 2009 arasında yaklaşık % 25 düşmüştür (Braga ve Vincelette, 2011: 1-2). Zarar, her biri küresel ekonominin istikrarını riske sokacak yüksek ve artan kamu borçları, kırılgan bankalar ve likidite sorunu şeklinde üç değişik şekilde gerçekleşmiştir (Dadush vd., 2010: 1). Ülkeler küresel finansal krizin etkilerini azaltmak için sert önlemler almışlardır. Bu kapsamda para politikası gevşetilmiş, finansal sistemin sermaye yapısı yeniden düzenlenmiş, hanehalkı ve şirket sektörleri için kurtarma paketleri uygulanmıştır. Finansal denetim sistemleri yeniden düzenlenmiş ve ekonomiyi canlandırma paketleri açıklanmıştır. Birçok merkez bankası, politika faiz oranını önemli oranda düşürmüştür. Parasal tedbirlere ilaveten hükümetler genişletici maliye politikaları uygulamışlardır (Braga ve Vincelette, 2011: 2). Gelişmiş ekonomilerde 2007 yılında GSYİH'nin %1,1'i olan bütçe açıkları, 2009'da % 8,8'e yükselmiş, mali olarak dengede olan gelişmekte olan ekonomilerde ise % 4,9'a yükselmiştir (IMF, 2010: 8). 2008–2009 küresel finansal krizi süresince gelişmiş ekonomilerin kamu borçları önemli oranda artmıştır. Finansal krizle bağlantılı mali ekonomiyi canlandırma paketleri, özel sektör borçlarının kamulaştırılması ve vergi gelirlerinin düşmesi gibi çok sayıda etken, kamu borçlarındaki artışa neden olmuştur.

Küresel finansal krize benzer şekilde tepki veren Euro bölgesi ülkeleri, ağır borçlanma, emlak balonu ve insanların standartlarının üzerinde yaşamaları nedeniyle, mali sıkıntılarla karşı karşıya kalmışlardır (Sandoval vd., 2011: 3-4). Birbiriyle bağlantılı bankacılık ve borç krizleri Avrupa'yı sarmış durumdadır. Euro bölgesi borç krizi, dünyada ilk olarak Yunanistan'ın borçlarını ödeyemeyeceği endişelerinin ortaya çıktığı 2009'da başlamış ve kriz 2 yıl içerisinde Portekiz,

İtalya, İrlanda ve İspanya'ya sıçramıştır. Bu ülkelerin yüksek kamu borçları sürdürülemez boyutlara ulaşmıştır. Krizin kısa sürede yayılması ve derinleşmesi diğer AB ülkeleri kadar AB ile ticari ilişkileri yoğun olan Türkiye'yi de yakından ilgilendirmektedir.

Bu çalışmanın amacı, ilk olarak Euro bölgesinde ortaya çıkan borç krizinin nedenlerini, krizin ortaya çıkışını, krizin gelişimini ve krize karşı alınan önemleri değerlendirmek, daha sonra ise Euro bölgesi borç krizinin Türkiye ekonomisi üzerindeki olası etkilerini ve bu etkilere karşı alınabilecek önlemleri ortaya koymaktır.

1. Euro Bölgesi Borç Krizinin Nedenleri, Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

1.1. Euro Bölgesi Borç Krizinin Nedenleri

Kamu kesimi borç krizleri, genellikle likidite eksikliği (vadesi gelen yükümlülükleri ödeyecek kadar kısa vadeli veya likit varlık olmaması) bir başka deyişle nakit akışı probleminde ya da ödeme gücü yetersizliğinden (ülkenin varlıklarının yükümlülüklerini karşılayamaması) kaynaklanır (Grafton, 2011: 2).

Euro bölgesi borç krizi genel olarak değerlendirildiğinde krizin arkasında yapısal nedenler ile ekonomik (para ve mali) politikaların koordinasyonundaki sorunların bulunduğu görülmektedir. Euro bölgesindeki ülkelerin kalkınma düzeyleri ve ekonomilerinin rekabet güçleri arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Tablo 1: Seçilmiş Euro Bölgesi Ülkelerinde Satın Alma Gücü Paritesine Göre Kişi Başına GSYİH (AB-27=100)

Ülkeler	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Lüksemburg	245	234	240	248	253	255	270	275	279	266	271
Hollanda	134	134	133	129	129	131	131	132	134	132	133
Avusturya	132	126	127	128	128	125	126	124	124	125	126
Belçika	126	124	125	123	121	120	118	116	116	118	119
Almanya	118	116	114	116	115	116	115	116	116	116	118
Finlandiya	117	115	115	113	116	114	114	118	119	115	115
İrlanda	132	134	139	142	143	145	146	148	133	128	128
Fransa	115	115	115	111	110	110	108	108	107	108	108
İtalya	118	118	112	111	107	105	105	104	104	104	101
İspanya	97	98	100	101	101	102	105	105	104	103	100
Yunanistan	84	86	90	93	94	91	92	90	92	94	90
GKRK	88	90	88	88	89	91	91	92	99	100	99
Malta	85	79	81	80	78	78	76	76	79	82	83
Portekiz	81	80	80	79	77	79	79	79	78	80	80
Slovenya	80	80	82	84	87	87	88	88	91	87	85
Slovakya	50	52	54	55	57	60	63	68	73	73	74
Estonya	45	46	50	55	57	62	66	70	69	64	64

Not: GKRK: Güney Kıbrıs Rum Kesimi.

Kaynak: (Eurostat verilerinden derlenmiştir).

Euro bölgesindeki ülkeler arasında kişi başına düşen GSYİH bazında önemli farklılıklar vardır. Lüksemburg, Hollanda, Avustralya Belçika, Almanya ve Finlandiya gibi gelişmiş ekonomilerde kişi başına GSYİH çok yüksek iken İspanya, Yunanistan ve Portekiz gibi Euro bölgesi borç krizinin patlak verdiği ülkelerde kişi başına GSYİH, AB ortalamasının altında yer almaktadır.

Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum) tarafından kurumlar, altyapı, makroekonomik ortam, sağlık ve ilköğretim, yükseköğretim ve eğitim, mal ve emek piyasalarının etkinliği, finansal piyasanın gelişmişliği, piyasa büyüklüğü, iş kültürü ve inovasyon gibi değişkenler dikkate alınarak her yıl küresel rekabet endeksi hesaplanmaktadır. Hesaplanan küresel rekabet endeksi bakımından da Euro bölgesindeki ülkeler arasında önemli farklılıklar vardır.

Tablo 2: Seçilmiş Euro Bölgesi Ülkelerinin Küresel Rekabet Endeksleri

Ülkeler	2009-2010 (sıra/puan)	2010-2011 (sıra/puan)	2011-2012 (sıra/puan)
Finlandiya	6/5,43	7/5,37	4/5,47
Almanya	7/5,37	5/5,39	6/5,41
Hollanda	10/5,32	8/5,33	7/5,41
Belçika	18/5,09	19/5,07	15/5,20
Fransa	16/5,13	15/5,13	18/5,14
Avusturya	17/5,13	18/5,09	19/5,14
Lüksemburg	21/4,96	20/5,05	23/5,03
İrlanda	25/4,84	29/4,74	29/4,77
Estonya	35/4,56	33/4,61	33/4,62
İspanya	33/4,59	42/4,49	36/4,54
İtalya	48/4,31	48/4,37	43/4,43
Portekiz	43/4,40	46/4,38	45/4,40
GKRY	34/4,57	40/4,50	47/4,36
Malta	52/4,30	50/4,34	51/4,33
Slovenya	37/4,55	45/4,42	57/4,30
Slovakya	47/4,31	60/4,25	69/4,19
Yunanistan	71/4,04	83/3,99	90/3,92

Not: GKRY: Güney Kıbrıs Rum Kesimi.

Kaynak: (World Economic Forum, 2009: 13; World Economic Forum, 2010: 15 ve World Economic Forum, 2011: 15).

İspanya, İtalya, Portekiz ve Yunanistan ile Euro bölgesindeki diğer ülkeler arasında rekabet gücü açısından önemli farklar olduğu görülmektedir. Euro bölgesindeki ülkeler arasındaki gerek kalkınma gerekse de rekabet gücü düzeylerindeki bu farklılıklar etkin ve uyumlu (ahenkli) bir ekonomi politikası izlenmesini güçleştirmektedir.

Euro bölgesindeki kredi ve para politikası ekonomik ve parasal birlikteki bütün ülkelerin ortalama koşullarını yansıtmaktadır. Ancak bölgedeki ülkeler tipolojik olarak farklı özelliklere sahip ülkelerdir. Bu nedenden dolayı tipolojik olarak farklı ülkelerde aynı konjonktürel önlemler tamamıyla farklı sonuçlar

verebilir. Tek para birimine geçilmesi ve aynı para ve kredi politikasının farklı tipolojik özelliklere sahip Euro bölgesi ülkelerinde uygulanması, ulusal ekonomilerin dengesiz kalkınmasını önlemede yetersiz kalmış bazı ülkeler bu durumdan önemli avantajlar sağlarken bazıları olumsuz yönde etkilenmiştir. Avrupa Merkez Bankası (ECB-European Central Bank) resmi görevi fiyat istikrarını (enflasyonu yıllık olarak %2-2,5 arasında tutma, Euro'yu Dolar'a karşı uzun dönem trendleri içerisinde tutma) sağlamakla uğraşmıştır. Bununla birlikte ekonomik durumun kötüleştiği bir ortamda, ulusal düzeyde belirlenen diğer ekonomik politika esaslarının koordinasyonu yeterli olmamıştır. Aksayan koordinasyon mekanizması, bütün ekonomi politikasının etkinliğini düşürmüştür. Zaman zaman Avrupa Merkez Bankası gelişmekte olan ekonomik problemlerin çözümüne ilişkin ulusal hükümetlerle anlaşmazlıklar yaşamıştır (Institute of World Economy and International Relations Russian Academy of Sciences, 2010: 9). Yine Avrupa Merkez Bankası Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan ve İspanya ülkelerine ait devlet borcu faiz oranı primlerini düşük tutarak bu ülkelerin aşırı harcama yapmalarını kolaylaştırmış ve cesaretlendirmiştir. Bu durumda Euro bölgesi krizinin temelinde sistemik ve kurumsal yapıdaki eksikliklerin önemli bir payının olduğunu göstermektedir.

Euro bölgesi krizinin diğer bir nedenini Euro bölgesinin mali yapısı ve yükümlülükleri oluşturmaktadır. Krizden uzun zaman öncesinde Euro bölgesi ülkeleri İstikrar ve Büyüme Paketi'nin 10 Maastricht kriterini (özellikle bütçe disiplini- konsolide ülke bütçesi açığı, GSYİH'nin %3'ünü aşmamalı) ihlal etmeye başlamışlardır. Küresel ekonomik krizde birçok Avrupa ülkesi işsizliğin önüne geçmek için ekonomiyi canlandırma politikaları izlemiş bu durumda kamu kesimi borçlarının artmasına neden olarak krizin oluşumuna zemin hazırlamıştır.

Euro bölgesi bankalarının yükümlülükleri özellikle yabancı borçları, önemli seviyede artmıştır. Euro bölgesindeki bankaların finansal kaldıraç katsayısı, 21-49 arasındadır. Euro bölgesinde bankacılıkta entegrasyon hızlanırken, bankaların Euro bölgesinde sınır ötesi işlemlerinin payı artmıştır. Bu, Euro bölgesi ülkelerindeki banka işlemlerinden kaynaklanan risklere karşı bazı ülke bankalarını, daha korunmasız hale getirmiştir. Her banka lisans aldığı ülkenin denetimine tabi olmasına rağmen, bankalar bütün Euro bölgesi içerisinde işlemler yapmıştır. Alman ve Fransız bankaları başta olmak üzere AB'nin başta gelen bankaları sorunlu ülkelere 2 trilyon Euro'yu bulan devlet bonusu almışlardır. Finansal kuruluşlar açısından sorunlu ülkelerdeki kredibilite açığı ve AB uluslararası denetim, Euro bölgesindeki krizin bir başka nedenini oluşturmaktadır (Institute of World Economy and International Relations Russian Academy of Sciences, 2010: 11-12).

1.2. Euro Bölgesi Borç Krizinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

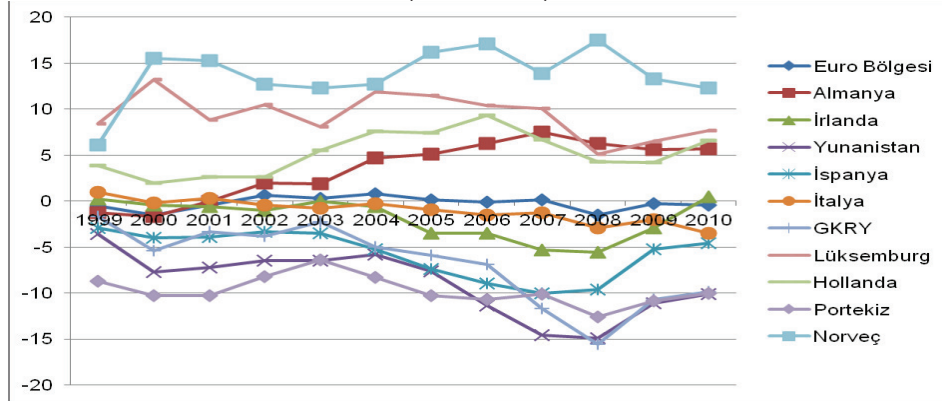
AB'nin tek paraya geçişi ile birlikte, Euro'yu ulusal para olarak kabul eden ülkelerde borçlanma maliyetlerinde önemli düşüşler olmuş, yatırımcılar Euro bölgesindeki ülkeler arasında bir yakınlaşma olacağına inanmışlardır. Bu inanç Euro bölgesine katılım için karşılanması gereken politika hedefleri (hükümet bütçe açıklarının GSYİH'nin %3 ile, kamu borç düzeyinin GSYİH'nin %60'ı ile sınırlanması gibi) ile güçlendirilmiştir (European Council, 1997). Ayrıca ortak para politikasında Almanya ve Fransa gibi ekonomik anlamda gelişmiş ülkelerin çipa görevi görmesi ve para politikasının Avrupa Merkez Bankası tarafından ihtiyatlı bir şekilde yönetilmesi gibi etkenler, Almanya, Fransa, Hollanda gibi ülkeler ile karşılaştırıldığında daha zayıf ekonomik temellere sahip Euro bölgesi ülkelerine yatırımcı güveninin artmasına yol açmıştır.

Avrupa Merkez Bankasının Yunanistan, İrlanda, Portekiz, İtalya, ve İspanya ülkelerine ait devlet borcu faiz oranı primlerini düşük tutması bu ülkelerin aşırı harcama yapmalarını kolaylaştırmış ve cesaretlendirmiştir. Borçlanma maliyetlerinin düşmesi ile borç alınan fonlar, gelecekte büyüme yaratacak, ekonominin rekabetçiliğini arttıracak, alınan borcu ödemek için yeni kaynaklar yaratacak üretken yatırımlara yönlendirilmek yerine cari tüketimi fonlamak için kullanılmış, bu durumda borç stoğunun sürekli olarak artmasına neden olmuştur. Küresel finansal kriz ile birlikte borç stoğu artan söz konusu ülkelerin kredibilitelerinin giderek azalması, bu ülkelere ilişkin risk algılamalarında artışlara yol açmış, risk algılamalarındaki artış da bu ülkelerdeki hükümetlerin uzun vadeli borçlanma faizlerinin, Euro cinsinden çıkartılan Alman hükümet tahvillerinkine göre çok yükselmesine ve/veya ilgili hükümetlerin ortalama borç vadelerinin tehlikeli derecede kılınmasına neden olmuştur.

Euro bölgesindeki kriz kısmen, kriz öncesi dönemde dış dengesizliklerde oluşan keskin artışlara atfedilebilir. 1999 ve 2010 yılları arasında Euro bölgesi, dünyanın geri kalan kısmına göre dengeli cari hesap sürdürmüştür. Ancak Euro bölgesinde büyük ve sürdürülemez dengesizlikler mevcuttur. Almanya birleşme sonrası dünyanın en fazla ihracat yapan ülkesi konumuna gelirken, bütün Kuzey Avrupa ülkeleri genişleyen piyasa ve Güney Avrupa ülkelerinin düşen rekabetinden faydalanmışlardır. Euro bölgesinde merkez (Almanya) ve çevre ülkeler (Yunanistan, İrlanda, İtalya, İspanya ve Portekiz) arasında ekonominin rekabet gücü açısından keskin bir ayrışma vardır (Lapavitsas vd., 2010: 4). Almanya, ülkesinde 10 yıl içerisinde reel ücretlerin hemen hemen hiç değişmemesi ile rekabet üstünlüğünü elde etmiştir. Rekabet gücünün kaybedilmesi, çevre ülkelerde sistematik cari açıklara, Almanya'da da cari fazlaya yol açmıştır. Yunanistan, Portekiz, İspanya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve İrlanda küçümsenmeyecek oranda cari açık verirken, Almanya, Lüksemburg ve Hollanda cari fazla vermişlerdir. Yunanistan, İrlanda, Portekiz ve İspanya cari açıklarını, yabancı finansal ve sermaye hareketleri ile finanse etmişlerdir. Bu hareketler 1999'da ortak paraya geçilmesi ve özellikle Fransız ve Alman bankalarının finansal faaliyetlerini genişletmelerini kolaylaştırmıştır.

Ayrıca Almanya para birimini Euro'ya bağladığı için, ülkenin ihracatındaki olağanüstü artışa karşı para birimi aynı oranda değerlenmemiştir. Çünkü zayıf Güney Avrupa ülkeleri Euro'yu aşağıya çekmişlerdir. Diğer taraftan zayıf Güney Avrupa ülkeleri Euro'ya bağlandıkları için para biriminde yeterli değer kaybı olmamıştır. Sonuç olarak Almanya'nın ihracat sektöründe önemli artışlar olurken, Euro, Güney Avrupa ülkelerinin ekonomik olarak iyileşmelerinin önündeki en büyük engeli oluşturmuştur.

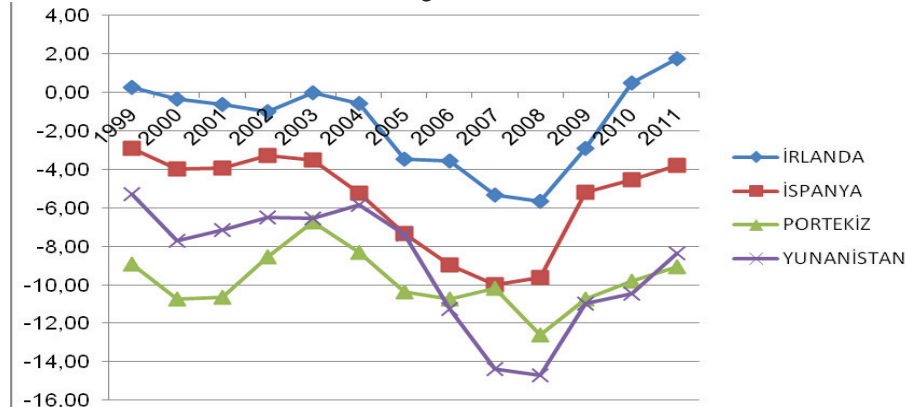
Grafik 1: AB'de Seçilmiş Ülkelerin Cari Hesap Dengesi (GSYİH'nin % Olarak) (1999–2010)

Kaynak: (Eurostat verilerinden derlenmiştir).

Büyük ve artan cari açıklar ülkelerin tasarruf-yatırım dengesindeki açıklardan kaynaklanmaktadır. Yunanistan, Portekiz ve İspanya'da dış açık, düşük tasarruf, bir başka deyişle yüksek kamu ve özel tüketim oranlarından kaynaklanmaktadır. Tasarruf-yatırım dengesindeki açık 2008 yılında Yunanistan'da %14,69, Portekiz'de %12,6, İspanya'da %10, İrlanda'da % 5,65 seviyelerine ulaşmıştır.

Grafik 2: Tasarruf-Yatırım Dengesi (GSYİH'nin % Olarak) (1999–2011)

Kaynak: (World Economic Outlook verilerinden derlenmiştir).

Küresel finansal kriz ile birlikte 2009 yılı sonunda ortaya çıkan dengesizlikler, Avrupa bölgesi içerisindeki derin dengesizlikleri yansıtmaktadır. Bununla beraber Avrupa bölgesinde ortaya çıkan kriz, borç krizidir. Yurtiçi talebin yükselmesi, ticareti yapılan mal ve hizmetlere göre ticareti yapılmayan mal ve hizmetlerin fiyatını, üretkenliğe göre de ücretleri arttırmıştır. İhracatta ilerleme görülmezken, bol yabancı sermaye ile birlikte ithalat ve cari açık artmış, büyüme, yurtiçi hizmetler, inşaat, artan kamu harcamaları ile sürdürülmüştür. Sonuç olarak bu ülkelerde kamu borcu artarak, Euro'ya geçiş kriterlerinden birisi olan GSYİH'nin % 60 oranının da üzerine çıkmıştır. Kamu borçlarının GSYİH'ye oranı 2009 yılında Yunanistan'da %129,4'e, İtalya'da %116'ya ve Portekiz'de %83,1'e ulaşmıştır. Söz konusu borçlanma oranlarındaki artış bu ülkelere yönelik endişeleri artırarak, kredi derecelendirme kuruluşları tarafından not indirimlerine ve borçlanma maliyetlerinde artışa yol açmıştır. 2009 yılı sonunda Avrupa bölgesinin çevre ülkelerinde olağanüstü seviyelerde borç birikimi, finansal piyasalarda endişeleri artırmıştır.

Tablo 3: AB'de Seçilmiş Ülkelerin ve Türkiye'nin Kamu Borç Oranları (GSYİH'nin % Olarak)

Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010	2011
AB 17	68,5	66,3	70,1	79,9	85,3	87,2
AB 27	61,5	59,0	62,5	74,8	80,0	82,5
Yunanistan	106,1	107,4	113,0	129,4	145,0	165,3
İtalya	106,1	103,1	105,7	116,0	118,6	120,1
Portekiz	63,9	98,3	71,6	83,1	93,3	107,8
Belçika	88,0	84,1	89,3	95,8	96,0	98,0
Fransa	63,7	64,2	68,2	79,2	82,3	85,8
İngiltere	43,4	44,4	54,8	69,6	79,6	85,7
Almanya	68,1	65,2	66,7	74,4	83,0	81,2
Macaristan	65,9	67,0	73,0	79,8	81,4	80,6
Avusturya	62,3	60,2	63,8	69,5	71,9	72,2
İspanya	39,6	36,2	40,2	53,9	61,2	68,5
Hollanda	47,4	45,3	58,5	60,8	62,9	65,2
Türkiye	46,5	39,9	40,0	46,1	42,4	39,4

Kaynak: (Hazine müsteşarlığı verilerinden derlenmiştir).

Euro bölgesindeki borçların büyük bölümü Alman ve Fransız bankalarıdır. Çevre ülkelerde borç birikimi, Avrupa bankalarının likidite ve ödeme gücünü tehdit etmektedir. Çünkü borçların ödenmemesi durumunda bu ülke bankaları iflas ile karşı karşıya kalacak, dolayısıyla borç krizi yeni bir bankacılık krizine yol açabilecektir.

2. Euro Bölgesi Borç Krizinin Çözümüne Yönelik Alınan Kararlar

Euro bölgesi kamu kesimi borç krizi, krizin ilk emareleri olarak kabul edilen Yunanistan'ın Ekim 2009'da borç birikiminin daha önceden düşünülenden daha fazla olduğunu açıklaması sonrasında finansal piyasalarda Yunanistan'ın borçlarını ödeyemeyeceği endişelerinin ortaya çıkmasıyla başlamış ve 2 yıl içerisinde Portekiz, İtalya, İrlanda ve İspanya'ya sıçramıştır. AB, başlangıçta borç krizinin sadece kısa dönemli bir likidite sorunu olduğunu düşünerek krize tepki vermede çok ağır davranmıştır.

Ancak krizin ciddi bir boyut kazanmasıyla birlikte bir takım önlemler alma çabası içerisine girmiştir. Alınan önlemler ile öncelikli olarak (Öztürk ve Aras, 2011: 151);

- Borç sorunlarının giderilmesi,
- Üye ülkelerin ve AB'nin rekabet gücünün artırılması ve
- AB içindeki ekonomik yönetişimin güçlendirilmesi amaçlanmıştır.

Borç sorunlarının giderilmesine yönelik olarak ilk etapta başta Yunanistan olmak üzere İrlanda, İspanya, Portekiz ve İtalya'da bir yandan AB ve IMF kaynaklı fonların desteğiyle borçların ödenmesine çalışılmış, diğer yandan kamu borç stokunu azaltmak için kemer sıkma programları (austerity programs) uygulamaya konulmuştur.

Euro bölgesinde borç krizine yönelik olarak 440 milyar Euro'luk Avrupa Finansal İstikrar Fonu (EFSF-European Financial Stability Facility) kurulmuştur. Fon, Euro bölgesi ülkelerinin sağladığı teminatlarla bono ihraç ederek kendine kaynak oluşturmakta ve mali zorluğa düşen üye ülkelere geçici kaynak sağlamaktadır (T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2012: 14). Fonun kredi verme kapasitesi özel piyasa araçları kullanılarak 1 trilyon Euro'ya çıkartılmıştır (T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011: 6).

Avrupa Merkez Bankası, küresel finansal kriz ve Euro bölgesi borç krizinden kaynaklanan ekonomik daralmayı hafifletmek için politika faizinde indirim gitmiştir. Ayrıca Avrupa Merkez Bankası Mayıs 2010'dan itibaren piyasa baskısı altındaki Euro bölgesi bonolarına güveni artırmak ve daha düşük bono marjı için ikincil piyasada devlet tahvili almaya başlamıştır (Jones, 2012).

Euro Bölgesindeki ülkelerin ve AB'nin rekabet gücünü arttırmak amacıyla Euro Rekabet Paketi kurulmuştur. Euro Rekabet Paketi'nin ilk olarak 4 Şubat 2011 tarihinde Almanya ve Fransa tarafından Rekabet Paketi adıyla kurulması önerilmiştir. Rekabet Paketi üye ülkelerin rekabet gücünü ölçmek amacıyla fiyat rekabeti, mali yapı, Ar-ge ve eğitim harcamaları için sıkı bir denetim getiriyordu.

Bunlara ilaveten üye devletlerce uygulanmak üzere bir program öneriyordu. Önerilen bu programa göre; ücret ve maaş artışları fiyat artışlarına endekslenecek, diploma ve mesleki yeterlilikler karşılıklı olarak tanınarak çalışan hareketliliği sağlanacak, kurumların vergisi uygulamalarında yakınlaşma ve emeklilik sistemlerinde uyumlaşma sağlanacak, borç uyarı mekanizmaları anayasal çerçeveye oturtulacak ve bankalar için ulusal kriz yönetimi sistemleri kurulacaktı. Üye ülkelerce program içeriğine yönelik olarak eleştiriler gelince programın içeriği bir miktar yumuşatıldı ve Rekabet Paketi, Euro Rekabet Paketi adını aldı. Vergilerde uyumlaştırma ve ücretlerin fiyatlara endekslenmesi hükümleri programdan çıkarıldı. Yeni programla üye ülkelerde; rekabet gücünün, istihdamın, kamu maliyesinin sürdürülebilirliğinin artırılması ve mali istikrarın güçlendirilmesi hedeflenmiştir (Öztürk ve Aras, 2011: 152).

Ayrıca AB üyesi ülke hükümetlerinin borç krizinden etkilenen bankalara garanti sağlamaları ve bankaların büyüme ve istihdam yaratılmasına yönelik gerekli kredileri vermeye devam etmelerine izin vermeleri kararlaştırılmıştır. Geçici bir önlem ile bankaların sermaye tabanlarını Haziran 2012'ye kadar %9'a çıkarmaları ve bu hedefe ulaşana kadar yatırımcılara ödenen temettüleri ve çalışanlarına verdikleri primleri azaltmaları belirtilmiştir. Bu rekapitalizasyon ile bankacılık sisteminin güçlendirilmesi ve rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir (European Commission, 2011).

Son olarak ekonomik yönetişimin güçlendirilmesi sağlamak amacıyla "Ekonomik Yönetişimi Güçlendirme Görev Gücü" ve "Avrupa Dönemi" adıyla iki yapı oluşturulmuş ve "Avrupa 2020: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme İçin Bir Strateji" adlı strateji benimsenmiştir. Bu üç girişimle AB üyesi ülkelere mali disiplinin sağlanması, maliye politikalarının uyumlaştırılması, istihdam, çevre, eğitim, bilim ve teknoloji, büyüme ve kalkınma gibi alanlarda ortak çözümler üretilmesi amaçlanmıştır. Bu alanlarda yapılacak girişimlerin de söz konusu yapıların ya da birlik organlarının koordinasyonunda gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır (Öztürk ve Aras, 2011: 152-153).

3.Euro Bölgesi Borç Krizinin Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Olası Etkileri

Türkiye ekonomisinde 2000 yılından önce yaşanan krizler ve 1999 depreminin de etkisiyle istikrarsız bir ekonomik yapı ve buna bağlı olarak da istikrarsız bir büyüme performansı gözlenmektedir. Bu istikrarsızlık Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleriyle en üst seviyesine ulaşmıştır. Bu krizlerden sonra uygulamaya konulan reformlar ve 2002 yılından sonra sağlanan siyasal istikrar ile birlikte ekonomide yaşanan istikrarsızlık ortadan kalkmıştır. Ekonomi 2002-2008 yılları arasında sürekli büyümüştür. Ancak 2008 yılının son çeyreğinde ABD'de ortaya çıkan küresel finansal krizinde etkisiyle 2009 yılında daralmıştır. Krizin etkileri Dünyada daha uzun süreli yaşanmasına rağmen Türkiye krizin öncesindeki güçlü ekonomik yapısı ve özellikle güçlü bankacılık sektörü verileri

sayesinde krizi en iyi şekilde yöneterek en kısa sürede atlatmış ve 2010 ve 2011 yılında sağladığı büyüme performansı ile dünyada en yüksek büyüme oranlarına ulaşan ekonomiler arasında yer almıştır.

Tablo 4: Seçilmiş Bazı Temel Ekonomik Göstergeler (2006-2011)

Seçilmiş bazı temel makro ekonomik değişkenler	2006	2007	2008	2009	2010	2011
GSYİH (Cari Fiyatlarla, Milyar ABD \$)	526,0	648,8	742,1	616,7	731,6	774,2
Kişi Başı Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (Cari Fiyatlarla, ABD \$)	7.586	9.240	10.438	8.559	10.022	10.469
Reel GSYİH (%)	6,9	4,7	0,7	-4,8	9,2	8,5
Toplam Tüketim (% Değişme)	---	5,3	-0,3	-0,4	5,7	7,5
Toplam Sabit Sermaye Yat. (% Değişme)	---	4,1	-5,2	-20,1	31,1	17,4
Sanayi Üretim Endeksi (2005=100)	107,3	114,8	114,2	102,9	116,4	126,8
Tüketici Fiyatları Artış Oranı (%)	9,60	8,76	10,44	6,25	8,57	6,47
İhracatı (Milyar ABD \$)	85,5	107,3	132,0	102,1	113,9	134,9
İthalatı (Milyar ABD \$)	139,6	170,1	202,0	140,9	185,5	240,8
Dış Ticaret Dengesi (Milyar ABD \$)	-54,1	-62,8	-70,0	-38,8	-71,6	-105,9
Cari İşlemler Dengesi (Milyar ABD \$)	-32,2	-38,4	-41,5	-13,4	-46,6	-77,10
Cari İşlemler Dengesi/GSYİH (%)	-6,1	-5,9	-5,6	-2,2	-6,4	-10,0
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)	61,30	63,10	65,40	72,50	61,40	56,40
Turizm Gelirleri (Milyar ABD \$)	16,85	18,49	21,95	21,25	20,81	23,02
Toplam Dış Borç Stoku (Milyar ABD \$)	208,40	250,40	281,40	269,50	292,20	306,70
Toplam Dış Borç Stoku/GSYİH	39,60	38,60	37,90	43,60	39,90	39,60
İşsizlik Oranları (%)	10,2	10,2	10,9	14,0	11,9	9,8
Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları-Girişler (Milyar ABD \$)	20,19	22,10	19,50	8,40	9,00	16,00

Kaynak: (TÜİK, T.C. Kalkınma Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı'nın verilerinden derlenmiştir).

Küresel finansal krizden sonra ilk olarak 2009 yılında Yunanistan'da ortaya çıkan ve daha sonra hızlı bir şekilde İrlanda, İspanya, Portekiz ve İtalya gibi ülkeler aracılığıyla Euro bölgesine yayılan borç krizinin 2011 yılı sonu itibariyle Türkiye ekonomisi üzerinde olumsuz etkileri olmamıştır.

Ancak krize karşı alınan önlemlerin talebin oluşumunu etkileyerek uluslararası rekabet ve sermaye birikimi oranı üzerinde önemli yayılma etkilerinin olması ve bu durumun da orta vadeli büyüme öngörülerini dahil birçok makroekonomik değişkeni önümüzdeki dönemde olumsuz yönde etkilemesi beklenmektedir. Euro bölgesindeki bir ülkenin krize uyguladığı bir politikanın; (i) Dış ticaret, (ii) Faiz oranları, (iii) Ortak döviz kuru (Köse ve Karabacak, 2011: 300) ve (iv) Finansal bulaşıcılık (Massa, Keane ve Kennan, 2011: 2) aracılığıyla dört kanaldan diğer Euro bölgesi ülkeleri etkileyerek krizin yayılmasına neden olması beklenmektedir.

Krizin bu kanallar yardımıyla öncelikle tasarruf ve cari açığı yüksek rekabetçi olmayan Euro bölgesi ülkelerine yayılması oradan da Euro bölgesinin tamamına yayılması beklenmektedir. İlk aşamada Euro bölgesinin tamamına yayılan Euro bölgesi borç krizinin ise;

- Dünyada ihracatın dörtte birinin yapıldığı Avrupa'da büyümeyi düşürerek,
- Euro'nun değer kaybetmesine yol açıp, Avrupa'ya ihracat yapan ülkelerin kazançlarını azaltarak,
- Avrupa'da politika faiz oranını düşük tutarak, sermayenin gelişmekte olan ülkelere akmasına neden olarak,
- Finansal piyasalarda oynaklığı arttırıp, riskten kaçınmaların artmasına yol açarak,
- Kırılgan finansal kurumlara ölümcül darbeyi vurup, kurumların iflas etmesine neden olarak ve
- Sanayileşmiş borçlu ülkelere karşı korkuları arttırarak (Dadush vd., 2010: 3) altı önemli kanal üzerinden diğer ülkeleri ve özellikle de AB ile derin ticari ilişkilere sahip Türkiye'yi etkilemesi beklenmektedir.

Türkiye ekonomisinin önümüzdeki dönemde (özellikle 2012 yılında) Euro bölgesi borç krizinden olumsuz yönde etkilenmesine yönelik beklentiler gerek Orta Vadeli Program (OVP) gerekse de Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından da desteklenmektedir.

IMF'nin Dünya Ekonomik Görünümü Raporuna (2011) göre; Türkiye ekonomisinin 2012 yılında reel GSYİH oranının bir önceki yıla göre daralma göstererek %2,2, işsizlik oranını arttırarak %10,7, ticaret hacmindeki daralmaya bağlı olarak cari işlemler açığının/GSYİH oranının azalarak %-7,4 ve tüketici fiyatlarının arttırarak %6,9 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir (IMF, 2011: 78).

IMF tarafından sınırlı sayıdaki değişken için yapılan tahminler OECD tarafından daha çok değişken için yapılmıştır. OECD'nin Türkiye'nin bazı temel ekonomik büyüklüklerine yönelik olarak yaptığı tahminleri aşağıdaki tablo yardımıyla incelemek mümkündür.

Tablo 5: OECD'nin Temel Ekonomik Büyüklüklere Yönelik Gelecek Beklentileri (2012–2013)

Değişkenler	2012	2013
Reel GSYİH (%)	3,0	4,5
Nominal GSYİH (%)	11,5	12,5
Reel Özel Tüketim Harcamaları (%)	1,2	4,3
Reel Kamu Tüketim Harcamaları (%)	4,4	4,2
Reel Toplam Yurtiçi Talep (%)	2,3	4,4
İşsizlik Oranı (%)	10,7	10,4
GSYİH Deflatörü (%)	8,2	7,7
Tüketici Fiyatları Endeksi (%)	7,9	6,5
Genel Devlet Toplam Harcamaları/Nominal GSYİH	36,3	36,0
Mal ve Hizmet İhracatı (%)	4,1	6,8
Mal ve Hizmet İthalatı (%)	1,3	5,8
Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-65,8	-68,5
Cari İşlemler Dengesi/GSYİH	-8,0	-7,4

Kaynak: (OECD, 2011: 223-273).

OECD tarafından yapılan tahminler IMF tahminlerine göre daha ılımlı olmasına rağmen IMF'nin tahminlerini destekler niteliktedir. OECD'ye göre Türkiye'de Euro bölgesi borç krizinin etkisiyle özellikle 2012 yılında büyüme, özel ve kamu tüketim harcamaları, toplam yurtiçi talep, dış ticaret ve istihdam hacminin daralması, 2013 yılında ise bu daralmanın şiddetinin azalması beklenmektedir.

OVP çerçevesinde de Türkiye'nin 2011–2014 yılları arasını kapsayan temel ekonomik büyüklüklere yönelik beklentilerini aşağıdaki tablo yardımıyla incelemek mümkündür.

Tablo 6: OVP'nin Temel Ekonomik Büyüklüklere Yönelik Gelecek Beklentileri (2012–2014)

Değişkenler	2012	2013	2014
GSYİH (Milyar Dolar, Cari Fiyatlarla)	822	888	952
Kişi Başına Milli Gelir (GSYİH, Dolar)	10.973	11.716	12.412
Reel GSYİH (%)	4,0	5,0	5,0
Toplam Tüketim (%)	3,0	3,5	3,4
Toplam Sabit Sermaye Yatırımı (%)	6,2	8,8	8,5
Toplam Yurtiçi Talep (%)	3,9	4,8	4,7
İşsizlik Oranı (%)	10,4	10,2	9,9
İhracat (FOB) (Milyar Dolar)	148,5	165,7	185,1

İthalat (CIF) (Milyar Dolar)	248,7	272,5	295,9
Dış Ticaret Dengesi (Milyar Dolar)	-100,2	-106,8	-110,8
İhracat/İthalat (%)	59,7	60,8	62,6
Dış Ticaret Hacmi/GSYİH (%)	48,3	49,3	50,5
Turizm Gelirleri (Milyar Dolar)	26,0	29,0	31,0
Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-65,4	-67,0	-67,1
Cari İşlemler Dengesi/GSYİH (%)	-8,0	-7,5	-7,0
GSYİH Deflatörü	7,0	5,0	5,0
TÜFE Yıl Sonu % Değişme	5,2	5,0	5,0

Kaynak: (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2011: 65).

OVP çerçevesinde yapılan tahminler IMF ve OECD tarafından yapılan tahminlere göre daha ılımlı olmasına rağmen her iki kurumunda yapış olduğu tahminlerle paralellik arz etmektedir. OVP'ye göre Türkiye'de 2012 yılında Euro bölgesi borç krizinin etkisiyle büyüme, toplam tüketim, sabit sermaye yatırımları, yurtiçi talep, istihdam hacmi ve dış ticaret hacminde daralma yaşanması 2013 ve 2014 yıllarında ise bu daralmanın hafifleyerek bir toparlanma sürecine girilmesi beklenmektedir.

IMF, OECD ve OVP'nin Türkiye için geleceğe yönelik tahminleri değerlendirildiğinde 2012 yılında Türkiye'nin Euro bölgesindeki borç krizinden büyüme, tüketim, yatırım, yurtiçi talep, istihdam hacmi, dış ticaret ve tüketici fiyatları gibi değişkenler bağlamında olumsuz yönde etkileneceği bu etkinin 2013 ve 2014 yıllarında hafifleyeceği görülmektedir.

Sonuç

2008 yılının son çeyreğinde ABD'de konut piyasasında patlak veren finansal kriz çok kısa bir süre içinde bütün dünyayı etkisi altına alarak küresel finansal krize dönüşmüştür. Küresel finansal krize karşı destekleme politikalarıyla benzer şekilde tepki veren yapısal anlamda (kalkınma düzeyi ve rekabet gücü bakımından) farklı özelliklere sahip olan Euro bölgesi ülkeleri ciddi bütçe açıkları ve borçlanma artışları ile karşı karşıya kalmışlardır. Bunun üzerine Euro bölgesi borç krizi, ilk olarak Yunanistan'ın 2009'da borçlarını ödeyemeyeceği endişelerinin ortaya çıkmasıyla başlamış ve 2 yıl içerisinde Portekiz, İtalya, İrlanda ve İspanya'ya sıçramıştır. Çok kısa sürede bu ülkelerin yüksek kamu borçları sürdürülemez boyutlara ulaşmıştır.

Euro bölgesi borç krizinin kısa sürede ciddi boyutlara ulaşması sonucunda borç sorunlarının giderilmesi, üye ülkelerin ve AB'nin rekabet gücünün arttırılması ve AB içindeki ekonomik yönetişimin tekrar güçlendirilmesine yönelik olarak bir takım önlemler alınmıştır. Ancak alınan önlemlerin Euro bölgesindeki ülkelerin ekonomilerinin yapısal anlamda farklı olmasından dolayı kısa sürede sonuç vermesi zordur. Bu nedenden dolayı Euro bölgesi borç krizinin gerek bölgedeki

diğer ülkeleri gerekse de bölgeyle yoğun ekonomik ilişkilere sahip ülkeleri ve bu kapsamda da Türkiye'yi etkilemesi kaçınılmazdır.

Türkiye'nin ticari ilişkiler bakımından en yoğun ilişkilere sahip olduğu ülkeler AB ülkeleridir. İhracatımızın yaklaşık olarak yarısından fazlası bu ülkelere yöneliktir. Euro bölgesindeki borç krizinin diğer Avrupa ülkelerine yayılması ihracatımızı olumsuz yönde etkileyecek dış ticaret açığımız artacak bu durumda cari açığın artmasına neden olacaktır. Dış kaynak arayışında Euro bölgesi Türkiye için önemli bir yer tutmaktadır. Borç krizi içindeki Euro bölgesinden Türkiye'ye doğrudan sermaye girişi düşecektir. Bu durum fon açığına neden olarak borçlanma maliyetlerini arttıracaktır. Bunlara ek olarak IMF, OECD ve OVP'nin Türkiye için geleceğe yönelik tahminleri değerlendirildiğinde 2012 yılında Türkiye'nin Euro bölgesindeki borç krizinden büyüme, tüketim, yatırım, yurtiçi talep, istihdam hacmi ve tüketici fiyatları gibi değişkenler bağlamında olumsuz yönde etkileneceği bu etkinin 2013 ve 2014 yıllarında hafifleyeceği öngörülmektedir.

Türkiye'nin Euro bölgesi borç krizinden kaynaklanacak bu olumsuz etkileri azaltması için bazı önlemleri alması gerekmektedir. Öncelikli olarak Türkiye ekonomik büyümesini, finansal işlemlere değil, üretim ve ihracata yöneltmeye çalışmalıdır. Bunu yaparken de ihracat yapılan ülkelerin çeşitlendirilmesi yani AB ağırlıklı ihracatın diğer ülkelere yönlendirilmesi gerekmektedir. Fiyat istikrarını sağlayıcı ancak bunu gerçekleştirirken de makul düzeyde sürdürülebilir bir büyüme hızını da göz ardı etmeyen bir büyüme politikasının izlenmesi ve ekonomi dışı nedenlerle yapılacak harcamalara dikkat edilmesi ve bu sayede bütçe açığının kabul edilebilir düzeylerde tutulması gelecek dönemde Türkiye ekonomisi için son derece önemlidir.

Kaynakça

- Braga, Carlos A. Primo ve Gallina A. Vincelette (2011), **Sovereign Debt and The Financial Crisis: Will This Time Be Different**, Ed. by Carlos A. Primo Braga ve Gallina A. Vincelette, World Bank, Washington DC.
- Dadush, Uri, Sergey Aleksashenko, Shimelse Ali, Vera Eidelman, Moisés Naím, Bennett Stancil ve Paola Subacchi (2010), **Paradigm Lost: The Euro in Crisis**, Carnegie Endowment for International Peace.
- European Commission (2011), “EU Responds to Eurozone Debt Crisis”, (Çevrimiçi), http://ec.europa.eu/news/economy/111027_en.htm, 21.12.2011.
- European Council (1997), “Resolution of the European Council on the Stability and Growth Pact”, Amsterdam, Council Regulation (EC) 1466/97, and Council Regulation (EC) 1467/97, (Çevrimiçi), http://ec.europa.eu/economy_finance/sgp/legal_texts/index_en.htm, 03.02.2012.
- Eurostat, (Çevrimiçi), <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>, 13.03.2012.
- Grafton, Quentin (2011), «Sovereign Debt Crises, The Real Economy and The Euro Zone Crisis», (Çevrimiçi), http://bree.gov.au/documents/publications/REQ_Review_Sovereign_Debt_Crises_Dec2011.doc, 1-5, 17.01. 2012.
- Hazine Müsteşarlığı, (Çevrimiçi), www.hazine.gov.tr, 20.06.2012.
- Hilsenrath, Jon (2010), “Q&A: Carmen Reinhart on Greece, U.S. Debt and Other ‘Scary Scenarios’”, **The Wall Street Journal**, (Çevrimiçi), <http://blogs.wsj.com/economics/2010/02/05/qa-carmen-reinhart-on-greece-us-debt-and-other-scary-scenarios/>, 29.01.2011.
- Institute of World Economy and International Relations Russian Academy of Sciences (2010), “Euro Zone Crisis: Causes and Consequences for the Euro-Atlantic Region”, **The Commission of the Euro-Atlantic Security Initiative (EASI)**, Moscow, 1-31.
- International Monetary Fund (IMF) (2010), **Fiscal Monitor: Navigating the Fiscal Challenges Ahead**, Washington, DC.
- International Monetary Fund (IMF) (2011), **World Economic Outlook: Slowing Growth, Rising Risks**, Washington, D.C.
- Jones, Marc (2011), “ECB Cool on More Bond Buying”, (Çevrimiçi), <http://business.financialpost.com/2011/12/08/ecb-offers-banks-unlimited-cash/>, 22.02.2012.
- Köse, Yaşar ve Hakan Karabacak (2011), “Yunanistan Ekonomik Krizi: Nedenleri, Etkileri ve Alınan Tedbirlere İlişkin Bir Değerlendirme”, **Maliye Dergisi**, Sayı 160, 289-306.
- Lapavitsas, C., A. Kaltenbrunner, G. Lambrinidis, D. Lindo, J. Meadway, J. Mitchell, J.P. Painceira, E. Pires, J. Powell, A. Stenfors ve N. Teles (2010), «The Eurozone Between Austerity and Default», **Research on Money and**

- Finance (RMF)**, RMF Occasional Report, 1-69.
- Massa, Isabella, Jodie Keane ve Jane Kennan (2011), "The Euro Zone Crisis: Risks For Developing Countries", **Overseas Development Institute**, Background Note, London, 1-7.
- OECD (2011), **OECD Economic Outlook**, Vol. 2011/2.
- Öztürk, Mustafa ve Osman Nuri Aras (2011), "Euro ve Kriz Sonrası Dönemde Parasal İstikrar", **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, Cilt 3, No 2, 143-155.
- Reinhart, Carmen M. (2009), «The Economic and Fiscal Consequences of Financial Crises», **Munich Personal RePEc Archive (MPRA)**, MPRA Paper No. 13025, 1-11, (Çevrimiçi), <http://voxeu.org/index.php?q=node/2877>, 29.01.2011.
- Sandoval, Lazaro, Erika Beltran, Sodgerel Ulziikhutag ve Temuun Zorigt (2011), "The European Sovereign Debt Crisis: Responses to the Financial Crisis", **New Voices in Public Policy**, Vol.5, 1-25.
- T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2011), **26 Ekim 2011 Euro Zirvesi Bildirgesine İlişkin Not**, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2012), **Avrupa Birliği'nde Küresel Finansal Krize Karşı Alınan Önlemler ve Birliğin Rekabet Gücünün Arttırılmasına Yönelik Girişimler: "Euro Rekabet Paketi"**, (Çevrimiçi), http://www.abgs.gov.tr/files/ardb/evt/3_ab_bakanligi_yayinlari/euro_rekabet_pakti.pdf, 15.03. 2012.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2011), **Orta Vadeli Program (2012-2014)**, Ankara.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı, (Çevrimiçi), www.dpt.gov.tr, 20.10.2012.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (Çevrimiçi), www.tuik.gov.tr, 21.10.2012.
- World Economic Forum (2009), **The Global Competitiveness Report 2009-2010**, Geneva/ Switzerland.
- World Economic Forum (2010), **The Global Competitiveness Report 2010-2011**, Geneva/ Switzerland.
- World Economic Forum (2011), **The Global Competitiveness Report 2011-2012**, Geneva/ Switzerland.
- World Economic Outlook (IMF), (Çevrimiçi), <http://world-economic-outlook.findthebest.com/>?, 16.02. 2012.